

Prof. dr hab. Anna Kanios

Lublin, 27.12.2024

Instytut Pedagogiki, Wydział Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

Recenzja

w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie pedagogika **dr Jarosława Przeperskiego** dla Komisji powołanej przez
Radę Dyscypliny Naukowej Pedagogika na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

CHARAKTERYSTYKA ROZWOJU NAUKOWEGO I ZAWODOWEGO HABILITANTA

Dr Jarosław Przeperski ukończył studia magisterskie na kierunku pedagogika, specjalizacja *Edukacja ustawiczna* na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w 1997 roku. Stopień doktora nauk społecznych w zakresie pedagogiki uzyskał w 2014 roku na Wydziale Nauk Pedagogicznych rodzimego uniwersytetu na podstawie rozprawy doktorskiej pt.: *Konferencja Grupy Rodzinnej jako metoda pomocy rodzinie* (promotor: dr hab. Tomasz Biernat, prof. UMK).

Pan Doktor od 2016 roku do chwili obecnej zatrudniony jest na stanowisku adiunkta naukowo-dydaktycznego w Instytucie Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. We wcześniejszych latach zatrudniony był jako wykładowca na kierunku praca socjalna na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK. Od 2016 roku pracuje na stanowisku dyrektora Centrum Badań nad Rodziną UMK, zaś w latach 2008-2016 pełnił funkcję dyrektora Fundacji Nadzieja dla Rodzin w Toruniu, a w latach wcześniejszych (1998-2012) pracował jako wychowawca w Centrum Wspierania Dzieci i Młodzieży „Młody Las” w Toruniu.

Zainteresowania naukowe Habilitanta koncentrują się wokół kilku pól teoretyczno-badawczych, które On sam określa (Autoreferat s.4) jako badania

dotyczące podejmowania decyzji w pracy socjalnej oraz umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

Pierwszym polem rozważań są **przemiany w systemie opieki i wsparcia rodzin z dziećmi**. Wyniki badań poszukiwań badawczych Autor opublikował w czterech artykułach naukowych:

1. *Przemiany w systemie opieki i wsparcia rodziny z dziećmi. Perspektywa paradygmatu familiocentrycznego*- artykuł opublikowany w czasopiśmie *Pedagogika Społeczna* w 2017 r.,

2. *Nowe paradygmaty w obszarze wsparcia rodziny w środowisku lokalnym, w perspektywie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej* artykuł opublikowany w czasopiśmie *Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika* w 2018 r.

3. *Adaptacja polskiej wersji kwestionariusza Skala Praktyki Familiocentrycznej do badania jakości relacji pomiędzy profesjonalistami a rodzinami korzystającymi ze wsparcia instytucjonalnego* (współautor: M. Grzędzielewska)- artykuł opublikowany w czasopiśmie *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J* w 2020 r.

4. *Social Work Paradigms and Their Effect on Decision Making About Out-of-Home Placement (Paradygmaty pracy socjalnej i ich wpływ na podejmowanie decyzji o umieszczeniu poza domem)*- artykuł opublikowany w czasopiśmie *Research on Social Work Practice* w 2021 r.

Drugim obszarem badań są **zagadnienia związane z podejmowaniem decyzji w pracy socjalnej** rozpatrywane w kilku wymiarach: procesów refleksyjnych lub intuicyjnych, grupowych procesów decyzyjnych, wykorzystania danych statystycznych w procesie podejmowania decyzji. Wyniki badań poszukiwań badawczych Autor opublikował w trzech artykułach naukowych i 2 rozdziałach w książkach:

1. *Using intuition in social work decision making (Wykorzystanie intuicji w podejmowaniu decyzji w pracy socjalnej)* - artykuł opublikowany w czasopiśmie *European Journal of Social Work*

2. *Cooperation in child welfare decision making: qualitative vignette study (Współpraca w podejmowaniu decyzji dotyczących opieki nad dziećmi: jakościowe badanie)* (we współautorstwie z B. Taylor) - artykuł opublikowany w czasopiśmie *Child Care in Practice*.

3. *Group decision -making theories for child and family social work* (Teorie grupowego podejmowania decyzji w pracy socjalnej z dzieckiem i rodziną) (napisany we współautorstwie)- artykuł opublikowany w czasopiśmie *European Journal of Social Work*

4. *Reflexivity as a pivotal component of fieldwork in social work education* (Refleksyjność jako kluczowy element pracy terenowej w edukacji pracy socjalnej) (we współautorstwie z M. Ciczkowską-Giedziuń), W: *The Reutledge Handbook of Field Work Education in Social Work*.

5. *Interprofessional decision making* (Międzybranżowe podejmowanie decyzji) (we współautorstwie z R. Alfandari, B. Taylor) W: *The Sage Handbook of decision making, assessment and risk in social work* (red.) B. Taylor i in.

Trzecim obszarem są **badania nad paradygmatami w pedagogice opiekuńczej i społecznej**. Wyniki badań z tego obszaru zostały zaprezentowane w monografii stanowiącej główne osiągnięcie naukowe Habilitanta.

Dodatkowe obszary naukowe, które Habilitant wskazuje w Autoreferacie (s.13) to:

1. badania nad przemocą domową – w tym obszarze Habilitant wskazał zaangażowanie w projekt międzynarodowy dotyczący profilaktyki przemocy domowej, realizowany we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości oraz Uniwersytetem w Stavanger w Norwegii. Projekt nosił tytuł: *The Integrated System of Domestic Violence Prevention* (Zintegrowany System Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie). Wyniki badań z tego obszaru zostały zaprezentowane w 4 artykułach naukowych:

- *Diagnozowanie zjawiska przemocy domowej: konteksty teoretyczne i praktyczne*
- artykuł opublikowany w czasopiśmie *Family Forum* 2020, Nr 9.

- *Access to help in intimate partner violence: systematic narrative review* (Dostęp do pomocy w przypadku przemocy ze strony partnera: systematyczny przegląd narracji)- artykuł opublikowany w czasopiśmie *European social work research*, 2023, t.1., Nr 3.

- *Assessing relationship suport through religious institutions* (Dostęp do wsparcia w relacjach za pośrednictwem instytucji religijnych) (aut. J.Przeperski, P.

Wiśniewski, B. Taylor)- artykuł przewidziany do druku w czasopiśmie *Journal of Religion and Health* , wyd. Springer

- *Relational interventions for intimate partner violence: A critical narrative review (Interwencje relacyjne w przypadku przemocy ze strony partnera: krytyczny przegląd narracyjny)*- artykuł przewidziany do druku w czasopiśmie *Journal of Family Violence*

2.transfer badań do praktyki i polityk publicznych

Wyniki badań z tego obszaru zostały zaprezentowane w książce oraz 2 artykułach naukowych:

- *Badania współczesnej rodziny: w kontekście tworzenia polityk publicznych opartych na wiedzy i dowodach naukowych (aut. J. Przeperski), 2019, wyd. Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.*

- *Implementing innovations in the context of the declared and actual readiness to change of social assistance workers (Wdrażanie innowacji w kontekście deklarowanej i faktycznej gotowości do zmian pracowników pomocy społecznej), Problemy polityki społecznej, 2020, 49, Nr 2.*

3. metodologiczne aspekty badań (szczególnie metoda epizodów)

Wyniki badań z tego obszaru zostały zaprezentowane w 2 artykułach naukowych:

- *Metoda epizodów (vignettes) w badaniach społecznych i familiologicznych: konteksty teoretyczne i praktyczne, Problemy polityki społecznej, 2018, t.42(3).*

- *Social Work Paradigms and Their Effect on Decision Making About Out-of-Home Placement, (Paradygmaty pracy socjalnej i ich wpływ na podejmowanie decyzji dotyczących umieszczania poza domem), Research on Social Work Practice, 2021, Nr 31(3)*

Na dorobek Habilitanta po doktoracie składają się (w sensie ilościowym):

- 4 monografie (z czego 1, jak można przeczytać we wstępie książki jest w dużej mierze oparta na badaniach do doktoratu¹) oraz dzieło wskazane przez Habilitanta jako główne osiągnięcie naukowe,

- 9 rozdziałach w monografiach naukowych,

¹ Jest to monografia pt. *Konferencja grupy rodzinnej w teorii i praktyce pracy socjalnej z rodziną*, 2015, Toruń: Wyd. Akapit.

- 4 współredakcje naukowe monografii,
- 13 artykułów naukowych (na podstawie *Wykazu osiągnięć naukowych albo artystycznych stanowiących znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny*-przygotowany przez Habilitanta).

Jest to więc dorobek ilościowo znaczący, powstały na przestrzeni 10 lat. Jest to też dorobek zauważony i odnotowany w bazach bibliograficznych. Indeks Hirscha według bazy Web of Science wynosi 8, według bazy Scopus: 4. Liczba cytowań według bazy Google Scholar to 199 (wraz z autocytowaniem), według bazy Scopus 51 cytowań. Sumaryczny IF 10,656.

Należy podkreślić, iż dorobek Habilitanta jest w dużej mierze międzynarodowy. Publikuje on w najlepszych wydawnictwach amerykańskich i europejskich. Wydawnictwach z II poziomu wg. *Wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe zgodnie z Komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2020 r. (200 pkt)*, jak chociażby: Routledge, SAGE Publications, Springer czy Oxford University Press. Artykuły jego autorstwa są publikowane w najlepszych czasopismach amerykańskich i polskich, jak choćby: *European Journal of Social Work*, *Research on Social Work Practice* czy *Family Forum*, *Problemy polityki społecznej*.

Na uwagę zasługuje również wysoka aktywność konferencyjna Habilitanta. Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczył bowiem w 9 konferencjach międzynarodowych oraz 7 konferencjach krajowych, w tym w 2 razy pełnił funkcję głównego organizatora, przewodniczącego komitetu naukowego konferencji lub członka komitetu naukowego konferencji. Należy podkreślić, iż były to konferencje organizowane przez prestiżowe uniwersytety w Stanach Zjednoczonych, Włoszech, Irlandii Północnej, Holandii czy Szkocji, jak chociażby: Cambridge University, North Carolina.

Na uwagę zasługuje również aktywność Habilitanta w zakresie uczestnictwa w pracach badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora dr Jarosław Przeperski był kierownikiem 4 projektów (tak wynika z informacji zawartych w Autoreferacie na s.16, choć w *Wykazie osiągnięć naukowych* Habilitant wymienia tylko 3 (s.7-8). Były to 2 granty międzynarodowe oraz 2 granty krajowe. Pierwszy z nich,

międzynarodowy projekt badawczy *The Integrsted System of Domestic Violence Prevention (Zintegrowany System Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie)* realizowany był przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie we współpracy z Uniwersytetem w Stavanger (Norwegia). Projekt był finansowany z Funduszy Norweskich. Wartość projektu to niemal 9 mln zł. Drugi to projekt *IAS- Increasing Accessibility Of Integrated ECEC Services To Support All Families With Young Children* realizowany w ramach programu Erasmus +.

Trzeci projekt o charakterze badawczym to *Polityka sprawiedliwości 2018*, w którym (jak czytamy w Autoreferacie, s.16) zaangażowanych było wielu przedstawicieli, w tym zagranicznych ośrodków naukowych. Wartość projektu to ponad 6,5 mln zł. Habilitant pełnił w nim rolę kierownika.

Czwarty projekt to projekt EFS *Kooperacja – efektywna i skuteczna*. To projekt realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu oraz Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wartość projektu to niemal 12 mln zł. Habilitant pełnił funkcję kierownika grantu w części realizowanej na UMK.

Habilitant odbył także dwa kilkudniowe staże naukowe: w okresie od 11-13.09. 2018 roku (4 dni) na Ulster University w Irlandii Północnej. Opiekun naukowy: prof. Brian Taylor; w okresie od 22-26.05. 2023 roku (5 dni) na Stanvanger University w Norwegii. Opiekun naukowy: prof. Ingunn Studstrod.

Należy zauważyć, iż Habilitant należy również do cenionych krajowych organizacji i towarzystw naukowych. Jak wskazuje, od 2018 r. należy do European Social Work Association, od roku 2019 do Polskiego Stowarzyszenia Szkół Pracy Socjalnej, zaś od 2022- do International Behavioural Public Policy Association.

Należy odnotować fakt, iż Habilitant pełni/pełnił funkcję redaktora w prestiżowych czasopismach zagranicznych. Jest członkiem redakcji czasopisma *European social work research* (w Autoreferacie brak daty od kiedy), a także 8 razy pełnił funkcję redaktora numeru specjalnego lub serii wydawniczej.

Są to następujące wydawnictwa/czasopisma zagraniczne:

1. Research on Social Work Practice (Sage)
2. Child and Adolescent Social Work (Springer)
3. Springer Series in Social Work and Social Change

4. Springer Bries in Social Work and Social Change
5. Springer Series in International Social Work
6. Springer Brief in International Social Work
7. Routledge Series in Social Word and Society
8. Emerald Studies in State, Politics and Society

Dr Jarosław Przeperski wykonywał także recenzje dla renomowanych czasopism naukowych. W okresie od 2019 roku do 2024 roku sporządził łącznie 8 recenzji dla czasopism: *Child care in Practice* (IF 1,9); *Sustainability* (IF 3,9); *European social work research*; *British Journal of Social Work* (IF 1,8); *Children and Youth Services* (IF 3,3)

Trudno jednoznacznie stwierdzić ile ekspertyz na zamówienie instytucji publicznych lub przedsiębiorstw wykonał Habilitant. Na pewno jest to: ekspertyza wykonana na zamówienie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2019 na temat: *Podjęcie ekologiczne w debacie natalistycznej*. Ekspertyza (w zasadzie podrozdział) wykonany na zamówienie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2023 roku na temat: *Wybór przyszłego małżonka przez młodych dorosłych*, w materiałach dla Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej, *Wspomaganie więzi rodzinnych* oraz jak wskazuje inne ekspertyzy wykonane dla ROPS, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.

Pełnił rolę promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim dr Renaty Deki, która uzyskała stopień doktora nauk w 2020 roku.

DOROBK DYDAKTYCZNY I ORGANIZACYJNY HABILITANTA

Jeżeli chodzi zaś o działania dydaktyczne należy odnotować, iż Habilitant prowadzi zajęcia dydaktyczne na macierzystej uczelni z różnorodnych przedmiotów, ale ich problematyka jest związana z obszarem pracy socjalnej, pedagogiki społecznej. Należy tu wymienić chociażby: *Współczesne kierunki w pracy socjalnej*, *Projekt socjalny*, *Diagnoza rodziny w pracy socjalnej*, *Asystentura rodzin*, *Pieczna zastępcza*, *Wprowadzenie do pedagogiki rodziny*. Prowadził także *praktyki zawodowe* oraz *seminaria licencjackie* dla studentów kierunku praca socjalna. Nie znajdujemy niestety informacji ilu licencjatów/magistrów wypromował.

Warto odnotować fakt, iż Habilitant prowadził również zajęcia dla doktorantów z Instytutu Nauk Pedagogicznych UMK.

Pan dr Jarosław Przeperski pełniąc funkcję dyrektora Centrum Badań nad Rodziną realizował także seminaria tematyczne i metodologiczne, a także projekty badawczo-wdrożeniowe. Można sądzić z zapisu w Autoreferacie (s.18), iż miały one charakter uczelniany.

Jest również członkiem Rady Dyscypliny Nauk Pedagogicznych.

Sądzę, że wartym podkreślenia jest fakt, iż dr Jarosław Przeperski posiada doświadczenie praktyczne w zakresie analizowanych kwestii naukowych ponieważ pracuje od 2016 roku na stanowisku dyrektora Centrum Badań nad Rodziną UMK.

OCENA NAJWAŻNIEJSZEGO OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Swoje główne osiągnięcie naukowe Habilitant zatytułował: *Uwarunkowania decyzji o umieszczeniu dziecka opuszczonego w zastępczym środowisku opiekuńczym*, Wyd. Impuls 2024, ss. 236.

Jakościowy ogląd dorobku naukowego dr Jarosława Przeperskiego lokuje go w nurcie pedagogiki społecznej, a szczególnie pedagogiki rodziny i pracy socjalnej. Recenzentami wydawniczymi monografii są: dr hab. Grażyna Gajewska, prof. uczelni oraz dr hab. Izabela Krasiejko, prof. uczelni.

Struktura omawianej monografii jest typowa dla prac badawczych w naukach społecznych. Obejmuje trzy rozdziały natury teoretycznej, rozdział przedstawiający metodologiczne podstawy badań własnych, jeden rozdział empiryczny poświęcony opisowi i analizie wyników badań własnych, rozdział ostatni implikacje teoretyczne i praktyczne dotyczące przekształcania paradygmatycznego, zakończenie, bibliografia oraz Aneks, a w nim załączniki.

Problematyka rozprawy jest ważna w kontekście społecznym oraz aktualna. Dotyczy problematyki rodzin zastępczych, a dokładnie decyzji o zmianie środowiska rodzinnego (rodziny naturalnej na środowisko rodziny zastępczej), a jeszcze szczegółowiej, co sugeruje tytuł rozprawy: uwarunkowań tych decyzji. Warto podkreślić wagę problemu przytaczając najnowsze dane na temat liczby dzieci w pieczy

zastępczej. Na podstawie danych Rady Ministrów na koniec 2023 roku w pieczy zastępczej przebywało 75,3 tys. dzieci pozbawionych całkowicie lub częściowo opieki rodziny naturalnej, w tym 58,2 tys. w pieczy rodzinnej oraz 17,1 tys. w pieczy instytucjonalnej (Kanios, Lada, 2024, s.16). Zagadnienie poruszane w niniejszej rozprawie nabiera istotnego znaczenia w kontekście społecznym, ponieważ decyzje te mają dalekosiężne konsekwencje nie tylko dla samych dzieci, ale także dla ich rodzin, społeczności oraz systemu pomocy społecznej. Współczesne podejście do problematyki pieczy zastępczej uwzględnia nie tylko aspekty prawne, ale również emocjonalne i psychologiczne, które wpływają na rozwój dziecka.

Dzieci umieszczane w zastępczych rodzinach czy placówkach opiekuńczych często doświadczają traumy związanej z utratą biologicznych rodziców i destabilizacją swojego życia. Dlatego tak ważne jest, aby decyzje dotyczące ich umieszczenia były podejmowane w sposób przemyślany, oparty na dokładnej analizie ich potrzeb oraz warunków, w jakich będą się rozwijać. W kontekście społecznym, skuteczne i podmiotowe podejście do umieszczania dzieci w pieczy zastępczej może prowadzić do łagodzenia skutków ich wcześniejszych doświadczeń, a także do budowania bardziej zintegrowanej i wspierającej społeczności.

Tematyka ta jest ważna również z perspektywy procesu deinsytucjonalizacji, który ma miejsce w Polsce oraz zapisów *Strategii rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*.

Część teoretyczna pracy napisana jest językiem komunikatywnym, rzetelnie i w klarowny sposób, choć generalnie są zaburzone proporcje w zakresie ilości stron w poszczególnych rozdziałach teoretycznych - rozdział pierwszy liczy tylko 14 stron (od 13 do 27), rozdział drugi liczy aż 58 stron (od 29-87), zaś trzeci ma 25 stron (od 89-114). Zaburzona jest także pod tym względem proporcja pomiędzy częścią teoretyczną rozprawy habilitacyjnej a jej częścią empiryczną. Część teoretyczna została zawarta na 101 stronach tekstu (od 13 do 114), zaś część empiryczna liczy tylko 60 stron (od 133-193). Należy także zauważyć, iż przedstawiona monografia jest napisana w dość zwięzły sposób, bez wstępu i załączników liczy tylko 200 stron tekstu.

Jednakże należy podkreślić, iż zamieszczone treści w rozdziale teoretycznym są poprawne i szczegółowo poddane analizie. Autor rozdział I zatytułował *Dziecko*

opuszczone w zastępczym środowisku opiekuńczym. W poszczególnych podrozdziałach zdefiniował podstawowe pojęcia używane w pracy jak: opieka, potrzeby opiekuńcze czy środowisko opiekuńcze. Podał dane statystyczne dotyczące dzieci w pieczy zastępczej, scharakteryzował konsekwencje umieszczenia dziecka w zastępczym środowisku opiekuńczym. Jednak te analizy teoretyczne są zbyt krótkie, zbyt powierzchowne. W zasadzie podrozdziały liczą po 2-3 strony.

Rozdział II został poświęcony problematyce zmiany środowiska opiekuńczego dziecka w kontekście interwencji opiekuńczej. Został on podzielony na 5 podrozdziałów. Rozdział zawiera informacje na temat etapów zmian w procesie przejścia od środowiska rodziny do środowiska rodziny zastępczej. Habilitant dokładnie charakteryzuje trajektorię zmiany środowiska opiekuńczego oraz warunki interwencji opiekuńczej państwa wskazując, iż to właśnie państwo jest istotnym aktorem i działa przez swoje instytucje. Jednak w ostatnich latach to rodzina staje się centralnym członkiem tej relacji wzajemnej. W dalszej części analiz odnajdujemy analizę aktów prawnych stanowiących ramy „podejmowania decyzji dotyczących przejścia dziecka z opiekuńczego środowiska rodzinnego do zastępczego”. To bardzo dobrze napisana część pracy. Widać, iż ten aspekt jest mocną stroną Habilitanta i jego zainteresowań badawczych.

Następnie zaprezentowano 5 -fazowy proces decyzyjny w obszarze pracy z rodzinami i dziećmi, a także wskazano na dwie ważne cechy tego procesu, jak: trafność i rzetelność. Habilitant wskazuje, iż decyzje te są nierzadko obarczone błędami, często opierają się na intuicji, a nie na refleksyjnym procesie. Ostatnim elementem analiz są interesariusze/aktorzy zmiany. Wśród nich Habilitant wymienia: rodzinę biologiczną, dziecko, rodzinę bliższą i dalszą, otoczenie społeczne oraz profesjonalistów pomocowych: sędziego rodzinnego, kuratora zawodowego, pracownika socjalnego oraz asystenta rodziny. Owych uczestników procesu zmiany Habilitant szczegółowo charakteryzuje wskazując ich rolę w tym procesie. Czyni to w sposób prawidłowy. Warto podkreślić, iż w dużej mierze opiera się przy tym na literaturze zagranicznej, co świadczy o wysokich kompetencjach językowych oraz wiedzy z tego zakresu, jednak trochę mi zabrakło autorów polskich podejmujących problematykę rodzin zastępczych,

takich jak chociażby Maria Kolankiewicz, Anna Kwak, Marzena Ruszkowska czy Mariola Raław-Markowska.

Kolejny rozdział III został poświęcony determinantom zmiany formy opieki nad dzieckiem w świetle dotychczasowych badań. Habilitant w pierwszym podrozdziale opisał procedurę wyboru czynników kształtujących decyzje o zmianie środowiska opiekuńczego dziecka. Dokonał tego poprzez analizę literatury przedmiotu w sposób celowy przeszukując bazy danych, głównie Web of Science. Użył w tym celu narzędzia Elicit.org opartego na sztucznej inteligencji. Autor w ten sposób przeanalizował artykuły naukowe z lat 1990-2022. W konsekwencji do analiz wybrał 41 publikacji. Podrozdział kończy się ważnym, jak się wydaje stwierdzeniem, iż w procesie typologizacji wyróżniono różne kategorie czynników, które pokrywają się z konstruktem teoretycznym zwanym *decision making ecology*, który obejmuje 4 kategorie czynników, takich jak: związanych z sytuacją dziecka i rodziny, profesjonalistą podejmującym decyzje, uwarunkowaniami organizacyjnymi oraz warunkami zewnętrznymi. Co ważne, w niniejszej pracy Habilitant zdecydował się poddać je analizie łącząc uwarunkowania organizacyjne oraz warunki zewnętrzne w jedną kategorię. Następne podrozdziały służą opisaniu tych kategorii czynników. Uwaga w tym względzie dotyczy kolejności ich omawiania, która to kolejność została zaburzona. Końcowa część rozdziału to opis paradygmatów, które Habilitant uznał jako dodatkowe czynniki wpływające na decyzje (s.109).

Niezwykle ważną częścią każdej pracy empirycznej jest rozdział metodologiczny, który stanowi prezentację koncepcji metodologicznej badań własnych, ale też wyznacza kolejne kroki postępowania badawczego, zaś jego konsekwencją są zgromadzone wyniki badań własnych. Niestety w moim przekonaniu koncepcja metodologiczna badań własnych nie jest w pełni prawidłowa, a co za tym idzie prowadzone analizy w części empirycznej również nie są do końca prawidłowe. I do tej części pracy mam najwięcej zastrzeżeń. A mianowicie, Autor w ogóle **nie definiuje przedmiotu badań**. Jedynie pisze na s.117 „przedmiot badań zaczął się wyłaniać podczas prób zrozumienia zjawiska zróżnicowania decyzji o umieszczeniu dzieci w zastępczym środowisku opiekuńczym”. Przedmiotem badań są uwarunkowania decyzji o umieszczeniu dziecka opuszczonego w zastępczym środowisku opiekuńczym i to

powinien Habilitant wyraźnie zapisać w rozdziale metodologicznym. Autor nie wskazuje/wyróżnia również wskaźników przedmiotu badań.

Autor powinien także sformułować cel główny i cele szczegółowe, a na ich podstawie problem główny i problemy szczegółowe. **Autor tego nie czyni.** Formułuje jedynie główny problem badawczy, który przyjmuje postać: *W jaki sposób decyzje pracowników socjalnych i asystentów rodziny dotyczące zmiany środowiska opiekuńczego dzieci współwystępują z wynikami skal mierzących poziom paternalizmu oraz podejść pajdocentrycznego i familiocentrycznego?* **Habilitant nie wyróżnia problemów badawczych szczegółowych.** Wprawdzie na s. 118 Autor wskazuje, iż cel badania jest zarówno teoretyczny, jak i praktyczny, ale go nie definiuje. Cel powinien dotyczyć przedmiotu badań czyli uwarunkowań decyzji o umieszczeniu dziecka opuszczonego w zastępczym środowisku opiekuńczym, poza tym tak sformułowany przedmiot badań wskazuje na korelacyjny charakter zależności pomiędzy badanymi zmiennymi. **Autor nie wyróżnia w ogóle zmiennych, ani zależnych ani niezależnych, ani zmiennych pośredniczących, a co ciekawe w części badawczej dokonuje korelacji pomiędzy zmiennymi. Jeżeli dokonuje korelacji pomiędzy zmiennymi powinien również sformułować hipotezy badawcze o charakterze zależności².** W ogóle w rozdziale metodologicznym zabrało tych jakże ważnych elementów. Brakuje również wyraźnego wskazania w metodologicznej części pracy jaką metodę i technikę badawczą Habilitant zastosował. Wprawdzie Habilitant pisze, iż narzędziami badawczymi były skale: *Skala pajdocentryzmu i familocentryzmu* oraz *Skala paternalizmu* i opisuje sposób walidacji tych narzędzi, ale nie wskazuje już w jaki sposób zgromadził chociażby dane społeczno-demograficzne respondentów, które w części empirycznej koreluje z innymi zmiennymi, jak chociażby: płeć, wiek, staż pracy, stan cywilny etc. W Aneksie również nie znajdujemy narzędzia, w którym były zamieszczone pytania o te dane czy też inne jak chociażby doświadczenie w

² Zapis o tym, że była weryfikowana jakaś hipoteza, znajduje się nie w rozdziale metodologicznym, a w części empirycznej pracy w podrozdziale 5.4. Decyzja o zmianie środowiska opiekuńczego dziecka w kontekście paradygmatów, s.181. Brzmi on następująco: *W niniejszym badaniu weryfikowana była hipoteza o przekształceniu decyzji w wymiarze związanym z osobą podejmującą decyzję ze względu na te paradygmaty, które przybrały formę podejść familiocentrycznego i pajdocentrycznego oraz poziom paternalizmu, którym charakteryzował się respondent. Czemu akurat w tym miejscu się znalazła?*

umieszczaniu dzieci w opiece zastępczej, liczba środowisk, które znajdują się pod opieką respondentów.

W rozdziale metodologicznym panuje chaos. Z tekstu zatytułowanego: *Orientacja na umieszczenie dziecka w środowisku zastępczym i orientacja na pozostawienie dziecka w rodzinie* dowiadujemy się, że to jest zmienna zależna, która była mierzona za pomocą techniki epizodów. Brakuje przede wszystkim syntetycznego **modelu badań** co powoduje, że zastosowane analizy w części empirycznej są niejasne. Nie wskazano także sposobu/kryteriów **doboru osób do badań**. Wątpliwości budzi fakt, w jaki sposób dobrano badanych pracowników socjalnych i aspirantów rodzin do badań, zwłaszcza iż „badania zostały przeprowadzone za pomocą ankiety elektronicznej (s.125). Na s.126 Autor wskazuje jedynie, iż linki do badań były dystrybuowane trzema kanałami: przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Aspirantów Rodziny, Polskie Towarzystwo Supervizji Pracy Socjalnej oraz ośrodki pomocy społecznej (nie wiadomo – czy w całej Polsce, czy jakimś regionie). Jeżeli chodzi o charakterystykę respondentów w zasadzie jest ona poprawna, choć też nie wiadomo dlaczego w jednej tabeli Habilitant opisuje grupę pracowników socjalnych i aspirantów łącznie, jak w przypadku: wieku badanych, stanu cywilnego, wielkości miejscowości, itd., zaś doświadczenie w umieszczaniu dzieci w opiece zastępczej i staż pracy – oddzielnie. Badaniami objęto 563 osoby- 319 pracowników socjalnych oraz 244 asystentów rodzin. Liczba ta jest imponująca. W badaniach przeprowadzono statystyczną analizę danych z wykorzystaniem oprogramowania SPSS. Zastosowano metodę hierarchicznej analizy skupień.

Rozdział V został zatytułowany *Pracownicy socjalni i asystenci rodziny w kontekście przekształcenia paradygmatycznego – wyniki badań*. Autor w podrozdziale 5.1. *Podejścia familiocentryczne i pajdocentryczne – charakterystyka badanych* dokonuje korelacji wyróżnionych podejść charakteryzujących badanych (familiocentrycznych i pajdocentrycznych) ze zmiennymi społeczno-demograficznymi, jak: zawód, staż pracy, wiek, stan cywilny, wielkość miejscowości, w której pracują badani, posiadanie dzieci, liczba dzieci, doświadczenie decyzji, która przyczyniła się do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, liczba środowisk objętych wsparciem profesjonalisty. Rozdział kończy się wykresem wskazujących na skupienia cech

charakterystycznych dla pracowników o podejściu *familiocentrycznym*, a następnie *pajdocentrycznym*. Następnie w podrozdziale 5.2 zatytułowanym *Podejście paternalistyczne – charakterystyka badanych* dokonuje tych samych korelacji, tzn. z tymi samymi zmiennymi koreluje poziomy paternalizmu. Rozdział kończy się wykresem wskazujących na skupienia cech charakterystycznych dla pracowników o podejściu paternalizmu.

Co ciekawe, na końcu rozdziału Autor pisze: „Na koniec tej części rozważań warto się zastanowić, w jakim stopniu z poziomem paternalizmu korelują dwa omawiane wcześniej podejścia: *familiocentryczne* i *pajdocentryczne*” (s.159) i dokonuje tychże korelacji. Szkoda, że Habilitant nie zawarł tego zamiaru w pytaniach badawczych szczegółowych, ponieważ tak naprawdę nie wiadomo dlaczego i w jakim celu Autor dokonuje tych korelacji.

Z kolei w podrozdziale 5.3. *Orientacja dotycząca zmiany środowiska opiekuńczego dziecka i wsparcia rodziców – charakterystyka badanych* Autor dokonuje korelacji pomiędzy przejawianą przez pracowników socjalnych i asystentów rodzin orientacją dotyczącą zmiany środowiska opiekuńczego z ich cechami społeczno-demograficznymi.

Podrozdział 5.4. *Decyzja o zmianie środowiska opiekuńczego dziecka w kontekście paradygmatów* został poświęcony analizie korelacji pomiędzy przejawianą przez pracowników socjalnych i asystentów rodzin orientacją dotyczącą zmiany środowiska opiekuńczego a przejawianymi przez nich paradygmatami.

W podrozdziale 5.5. *Uwarunkowania decyzji pracowników socjalnych i asystentów rodziny o zmianie środowiska opiekuńczego dziecka w kontekście przekształcenia paradygmatycznego* Autor opisuje korelacje zachodzące pomiędzy różnymi podejściami paradygmatycznymi a orientacją związanej z decyzją o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.

Praca kończy się wnioskami o charakterze teoretycznym oraz o charakterze praktycznym oraz zakończeniem. Zostały one sformułowane w profesjonalny wskazując, iż proces decyzyjny ma bardzo duże znaczenie, a przedwczesne czy niepotrzebne umieszczenie w pieczy zastępczej, jak i zbyt późne podjęcie decyzji może

skutkować znaczącymi negatywnymi zmianami w funkcjonowaniu dziecka i jego rodziny.

Na koniec, należy dodać iż imponująca jest liczba anglojęzycznych pozycji bibliograficznych na bazie których powstała monografia dr Jarosława Przeperskiego.

OCENA POZOSTAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO

Pozostały dorobek Habilitanta oceniam pozytywnie. Jest on spójny, oscylujący głównie wokół kwestii pedagogiki społecznej oraz pracy socjalnej. Co ważne Habilitant publikuje w różnorodnych, cenionych, wysokopunktowanych czasopismach naukowych, w dużej mierze zagranicznych.

Dr Jarosław Przeperski do oceny dorobku naukowego poza głównym osiągnięciem, wskazał 3 monografie naukowe, 9 rozdziałów w monografiach naukowych, 4 współredakcje naukowe monografii oraz 13 artykułów naukowych. Nie będę wszystkich szczegółowo omawiać. Odniosę się do załączonych monografii. Monografia *Konferencja Grupy Rodzinnej w teorii i praktyce pracy socjalnej z rodziną*, Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne, Wyd. „AKAPIT”, 2015, s. 252 to jak się wydaje jedno z pierwszych w Polsce opracowań na ten temat. Konferencja Grupy Rodzinnej jest innowacyjną metodą pracy z rodzinami. Praca jest napisana prawidłowo pod względem teoretycznym i metodologicznym, a wyniki badań dotyczą głównie efektywności tej metody w warunkach polskich poprzez analizę 162 rodzin uczestniczących w Konferencji Grupy Rodzinnej (łącznie 949 osób).

Problematyka rodziny, a dokładnie możliwości centrum dla rodzin jako nowej formy wsparcia rodziny w środowisku lokalnym zostały opisane w monografii autorstwa T. Biernata i J. Przeperskiego z 2015 roku pt. *Zintegrowane wsparcie rodziny w środowisku lokalnym: centrum dla rodzin*. W publikacji autorzy zwracają uwagę na konieczność wsparcia rodziny w najbliższym jej środowisku, budowania sieci, tworzenia miejsc gdzie członkowie rodzin mogą wspólnie działać i wzajemnie się wspierać. W książce zostały zaprezentowane centra dla rodzin istniejące w wybranych krajach Europy (Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Szwecja, Finlandia) oraz wyniki badań pilotażowych pierwszych centrów dla rodzin działających w Polsce w latach

2013–2015. Inna monografia pt. *Badania współczesnej rodziny w kontekście tworzenia polityk publicznych opartych na wiedzy i dowodach naukowych*, wyd. Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości z 2019 jest swoistym raportem z badań, które Habilitant realizował w ramach grantu badawczego Ministerstwa Sprawiedliwości „Polityka sprawiedliwości 2018”. Obszary badawcze poruszane w monografii to kwestie dotyczące życia rodzinnego, a zatem klimat rodzinny, relacje w małżeństwie i relacje partnerskie, relacje rodziców z dziećmi, rola rodziny w transmisji wartości, rodzina jako źródło wsparcia, relacja rodzina -społeczeństwo-państwo, godzenie ról życia zawodowego i rodzinnego oraz instytucje społeczne. Analizy badawcze są dość proste, ale poprawne metodologicznie. Omówione monografie w wyraźny sposób ukazują kierunek badawczych poszukiwań Autora.

Ważnym elementem prezentowanego dorobku są treści zawarte w artykułach naukowych, które również dotyczą problematyki rodziny, zagadnień związanych z podejmowaniem decyzji w polu pracy socjalnej. Tematyka ta jest konsekwentnie rozwijana przez Habilitanta i wpisuje się konsekwentnie w jego zainteresowania badawcze i dydaktyczne. W sensie liczbowym i jakościowym ten dorobek publikacyjny jest znaczący i świadczy o rozwoju naukowym Habilitanta.

Konkluzja

Generalizując, dorobek naukowy Habilitanta jest znaczący i dowodzi dynamiki rozwoju, pracowitości i zaangażowania dr Jarosława Przeperskiego. Analiza przedstawionego do oceny dorobku naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego oraz popularyzatorskiego pozwala ocenić go pozytywnie. Pomimo wskazanych niedociągnięć przedstawiony do oceny dorobek wskazuje, iż Habilitanta charakteryzuje samodzielność badawcza oraz posiada On kompetencje do prowadzenia badań naukowych. Pan dr Jarosław Przeperski łączy działalność naukową w obszarze pieczy zastępczej z doświadczeniami praktycznymi. Podejmowana przez Habilitanta problematyka przedstawiona w ramach osiągnięcia naukowego jest wartościowa poznawczo (pomimo wskazanych uchybień metodologicznych) i uzupełnia

dotychczasowy dorobek pedagogiki, w szczególności pedagogiki społecznej w zakresie funkcjonowania systemu pieczy zastępczej.

Biorąc pod uwagę obowiązujące kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego uważam, że Pan dr Jarosław Przeperski je spełnia. Kieruje zatem wniosek do Rady Dyscypliny Naukowej Pedagogika na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o nadanie dr Jarosławowi Przeperskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dziedzinie pedagogika.

Lublin, 27.12.2024

Aune Kanios